

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Психології» (№ 704)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Максим ЖИДКО

(підпис)

(ім'я та прізвище)

«28» серпня 2025 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи неврозології та психіатрії

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 05 Соціальні і поведінкові науки

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 053 Психологія

(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Психологія

(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна, дистанційна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 1.09.2025 року

Харків – 2025 р.

Розробник: Яковенко О. К., доцент, канд. психол. наук,
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)

_____ (підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри психології
(№ 704)

Протокол № 1 від « 28 » серпня 2025 р.

Завідувач кафедри канд. психол. наук, доц
ГУЛИЙ

(науковий ступінь та вчене звання)

_____ (підпис)

Юрій

(ім'я та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Маргарита СТАРОДУБЦЕВА

_____ (підпис)

(ім'я та прізвище)

1. Загальна інформація про викладача

Яковенко Олена Костянтинівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри

З 2008 року викладає в університеті наступні дисципліни:

- еволюційна психологія;
- психодіагностика;
- експериментальна психологія;
- основи неврології та психіатрії

Напрями наукових досліджень: сімейна та вікова психологія

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна – 8 семестр.

Форми здобуття освіти

Денна, дистанційна

Дисципліна – обов'язкова.

Обсяг дисципліни:

4,5 кредити ЄКТС (183 годин), у тому числі аудиторних – 48 годин, 24-лекційні, 24-практичні, самостійної роботи здобувачів – 135 годин.

Види навчальної діяльності – лекції, семінарські заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

Мова викладання – українська.

Необхідні обов'язкові попередні дисципліни (пререквізити) – загальна психологія, основи фізіології та анатомії ЦНС, психофізіологія, психодіагностика;

Необхідні обов'язкові супутні дисципліни (кореквізити) – клінічна психологія.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета

Поглиблення теоретичних уявлень щодо психічної патології, її основних форм та чинників етіопатогенезу. В даному курсі відображено тенденцію сучасної світової психіатрії, що полягає у відході від класифікації психічних захворювань (нозологічних форм) до класифікації психічних, невротичних та поведінкових розладів (симптомів та синдромів).

Завдання

Поглиблення теоретичних знань та практичних навичків щодо виявлення психічної патології. Розглядання основних чинників, що сприяють формуванню психічної патології. Вивчення основ психопатології, порушень емоційної, розумової та моторної сфер. Засвоєння основних синдромів невротичних розладів. Розглядання основних форм ендогенної психічної

патології. Засвоєння основних принципів сучасної класифікації психічних розладів (МКХ-10).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **компетентностей**:

1. Знання та розуміння предметної області неврології та психіатрії
2. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом неврології та психіатрії.
3. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

Результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати історію формування психіатричного знання; основні принципи сучасної класифікації психічних розладів; основні чинники етіопатогенезу психічних розладів; основні форми невротичних розладів, співвідношення понять симптом, синдром, нозоформа; особливості соматичних порушень при неврозах; основні форми ендогенних психічних розладів; психічні порушення при черепно-мозкових травмах та інтоксикаціях різного генезу.

Міждисциплінарні зв'язки: загальна психологія, психологія особистості, психодіагностика, соціальна психологія; основи сексології і сексопатології, психологія статі і гендерних відносин; клінічна психологія.

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Основи клінічної психіатрії

Тема 1. Історія, предмет та структура сучасної психіатрії. Поняття норми в медицині.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Становлення психіатрії як галузі медицини. Загальна та приватна, «велика» та «мала» психіатрія. Взаємозв'язок між сучасними психіатрією, неврологією та психологією, розширення прикладних можливостей сучасної психології. Структура психічних функцій та психіатричної симптоматики. Етіологія та патогенез психічної патології. Методи сучасної психіатрії.

- *Семінарське заняття «Етапи розвитку сучасної неврології»*

Тема 2. Психічна патологія при неврологічних та соматичних захворюваннях.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Психопатологічна характеристика початкового та гострого періодів в травматичної хвороби. Травматичні психози гострого періоду. Психічні порушення пізнього та віддаленого періоду.

Психічна патологія при гострих та хронічних інфекціях. Загальна

клінічна характеристика.

Соматогенні психічні розлади та психосоматичні хвороби. Роль психічних факторів у виникненні та протіканні соматичних хвороб. Зміни особистості при хронічних соматичних захворюваннях.

Судинна психічна патологія. Психотичні порушення. Гострі судинні психози. Синдроми деменції.

Медична профілактика та терапія неврологічних та соматичних захворюваннях.

- *Семінарське заняття «Роль психічних факторів у формуванні неврологічних та самотичних захворювань»*

Тема 3. Психічна патологія при алкоголізмі та токсикоманіях.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Виробничі, побутові інтоксикації та інтоксикації ліками. Токсикоманії та наркоманії. Алкогольне сп'яніння. Алкоголізм. Вікові та статеві особливості розвитку хронічного алкоголізму. Алкогольні психози. Медична профілактика та терапія інтоксикаційної психічної патології.

- *Семінарське заняття «Чинники, що впливають на формування алкоголізму та токсикоманії»*

Тема 4. Епілепсія.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Визначення та класифікація епілепсії. Клінічна характеристика. Етіологія та патогенез. Медична профілактика та терапія при епілепсії

- *Семінарське заняття «Чинники, що впливають на формування епілепсії, основні форми»*

Тема 5. Олігофренії та інволюційна психічна патологія.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Непсихотичні психічні порушення. Пресенільні психози. Деменції пресенільного віку. Старечі психози. Медична профілактика та терапія інволюційної психічної патології.

Загальна характеристика та класифікація олігофренії. Медична терапія та соціальна реабілітація.

- *Семінарське заняття «Чинники, що впливають на формування олігофренії, основні форми»*

Тема 6. Шизофренія.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Проблеми діагностики та систематизації. Загальна клінічна

характеристика. Клінічні форми. Медична профілактика та терапія при шизофренії.

- *Семінарське заняття «Чинники, що впливають на формування шизофренії, основні форми»*

Тема 7. Біполярний розлад.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Клінічна картина. Розвиток біполярного розладу. Етіологія і патогенез. Медична профілактика та терапія при біполярному розладу.

- *Семінарське заняття «Чинники, що впливають на формування біполярного розладу, основні форми»*

Тема 8. Розлади особистості та суїцидальний ризик.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Акцентуації та психопатії. Класифікація та клінічна картина психопатій. Паранойяльна психопатія. Психопатія афективного типу. Шизоїдна психопатія. Психопатія збудженого типу. Психастенічна психопатія. Істерична психопатія. Астенічна психопатія. Психопатія нестійкого типу.

Загальна суїцидологія. Соціально-демографічні чинники. Медичні чинники суїцидального ризику.

- *Семінарське заняття «Розлади особистості»*

Модульний контроль 1

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*
 - *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*
- Підготовка до модульного контролю.

Змістовий модуль 2. Основи неврозології.

Тема 1. Історія, предмет та структура сучасної неврозології.

Методологічні проблеми неврозології.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Історія розвитку уявлень про функціональні (невротичні) розлади. Сучасний стан неврозології як науки. Посилення ролі нервово-психічних факторів у виникненні захворювань. Наукові платформи дослідження неврозів: нейрофізіологічна, антинозологічна, психологічна. Еволюція поняття «норма». Норма як зона функціонального оптимуму. Норма як характеристика суб'єкта. Релятивістичне розуміння поняття «норма».

- *Семінарське заняття «Етапи розвитку сучасної неврозології»*

Тема 2. Психологічні чинники, що впливають на формування

невротичних розладів.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Уявлення про психічну травму. Характеристики травми. Теорії травм. Типи конфліктних ситуацій в класифікації В.Н. Мясищева. Умовно-патогенні та об'єктивно-значимі травми. Шкала Холмса-Раге.

Антиципаційна теорія неврозогенезу. Преморбідні особистісні риси. Особливості вищої нервової діяльності. Роль акцентуацій характеру. Преморбідні особливості темпераменту й характеру.

- *Семінарське заняття «Аналіз психологічних чинників, що впливають на формування невротичних розладів»*

Тема 3. Теорії синдромологічного та нозологічного діагнозу в неврозології.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Структура психічних функцій та невротичної симптоматики. Поняття «симптом», «синдром», «нозологічна форма». Історія виникнення й сучасний стан Міжнародної класифікації хвороб (МКХ). Принципи класифікації МКБ-10. Загальна характеристика рубрикації F40 - F49 «Невротичні, пов'язані зі стресом, і соматоформні розлади». Основні принципи психологічної діагностики в клініці неврозів.

- *Семінарське заняття «Основні принципи класифікації хвороб»*

Тема 4. Фобічні тривожні розлади:

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Загальна характеристика фобічних тривожних розладів. Агорафобія: загальна характеристика, діагностичні критерії, теорії розвитку. Соціальні фобії: загальна характеристика, діагностичні критерії, теорії розвитку. Специфічні (ізолювані) фобії: загальна характеристика, діагностичні критерії, психологічні теорії розвитку.

- *Семінарське заняття «Детальний розгляд фобічних розладів»*

Тема 5. Інші тривожні розлади.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Панічний розлад (епізодична пароксизмальна тривожність): особливості протікання панічних атак, характеристика соматичних проявів, діагностичні критерії, психологічні теорії розвитку. Генералізований тривожний розлад: основні відмінності від панічного розладу, соматичні симптоми, діагностичні критерії, теорії розвитку. Змішаний тривожний та депресивний розлад: загальна характеристика, діагностичні критерії, психологічні теорії розвитку.

- Семінарське заняття «Детальний розгляд тривожних розладів»

Тема 6. Обсесивно-компульсивний розлад.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Загальна характеристика обсесивно-компульсивних розладів. Уявлення про обсесії та компульсії. Переважно нав'язливі думки або міркування (розумова жуйка): контрастні думки, квазіфілософські міркування, загальна характеристика, діагностичні критерії, психологічні теорії розвитку. Переважно компульсивні дії (нав'язливі ритуали): загальна характеристика, діагностичні критерії, психологічні теорії розвитку. Поєднані нав'язливі думки та дії.

- Семінарське заняття «Детальний розгляд обсесивно-компульсивних розладів»

Тема 7. Реакція на тяжкий стрес та порушення адаптації.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Роль стресових ситуацій у виникненні порушень адаптації. Гостра реакція на стрес: загальна характеристика, діагностичні критерії, психологічні теорії розвитку. Посттравматичний стресовий розлад: класифікація стресових ситуацій, загальна характеристика, діагностичні критерії, психологічні теорії розвитку. Розлад реакцій пристосування: загальна характеристика, діагностичні критерії, психологічні теорії розвитку, особливості протікання у дитячому та підлітковому віці.

- Семінарське заняття «Детальний розгляд обсесивно-компульсивних розладів»

Тема 8. Дисоціативні (конверсійні) розлади.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Історія вивчення конверсійних розладів. Поняття «конверсія» та «дисоціація». Дисоціативна амнезія. Дисоціативна фуга. Дисоціативний ступор. Транс та одержимість. Дисоціативні розлади рухів та відчуттів: синдром Ганзера, конвульсії, анестезія. Психологічні теорії розвитку.

- Семінарське заняття «Детальний розгляд дисоціативних розладів»

Тема 9. Соматоформні розлади.

- *Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Загальна характеристика соматоформних розладів. Соматизований розлад: особливості динаміки, загальна характеристика, діагностичні критерії, психологічні теорії розвитку. Недиференційований соматизований розлад.

Іпохондричний розлад: уявлення про дисморфобію, нозофобії, особистісні риси хворих, особливості динаміки, загальна характеристика, діагностичні критерії, психологічні теорії розвитку. Соматоформна дисфункція вегетативної нервової системи: «невроз серця», «невроз шлунка», «нервова діарея» та ін., роль психогенних факторів, загальна характеристика, діагностичні критерії, психологічні теорії розвитку.

- Семінарське заняття «Детальний розгляд соматоформних розладів»

Тема 10. Інші невротичні розлади.

- Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота.
- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Неврастенія. Історія вивчення неврастенії. Соматичні симптоми. Види неврастенії. Особистісні риси хворих на неврастенію. Загальна характеристика, діагностичні критерії, психологічні теорії розвитку.

Синдром деперсоналізації/дереалізації: загальна характеристика, діагностичні критерії, психологічні теорії патогенезу.

- Семінарське заняття «Детальний розгляд соматоформних розладів»

Модульний контроль 2.

- Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).
- Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.

Підготовка до модульного контролю.

5. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

6. Методи навчання

Словесні, наочні, практичні.

7. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (контрольні роботи за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

7. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

7.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Виступ із доповіддю або активна участь у обговоренні питань з тематики практичного заняття	0...3	7	0...21
Аналіз зразків історій хвороб з	0...3	1	0...3

психіатричними розладами			
Модульний контроль	0...25	1	0...25
Змістовний модуль 2			
Виступ із доповіддю або активна участь у обговоренні питань з тематики практичного заняття	0...3	7	0...21
Аналіз зразків історій хвороб з невротичними розладами	0...3	1	0...3
Модульний контроль	0...25	1	0...25
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови здобувача від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

7.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- знати структуру й особливості психологічного знання;
- знати види та напрямки сучасної психології;
- знати принципи побудови навчання в психології.

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- розкривати зміст основних понять і категорій психології;
- застосовувати знання про особливості професійної діяльності психолога на практиці.

Прийнята шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка для екзамену, <i>курсового проекту</i> (роботи), практики
90-100	відмінно
75-89	добре
60-74	задовільно

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови здобувача від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту/заліку складається із трьох запитань. Максимальна кількість балів за перше та друге запитання — 30 балів, за третє — 40.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). Своєчасно, без помилок принципового характеру, здати всі завдання до семінарських занять. При виконанні модульних контрольних робіт, без принципових помилок, виконано не менш ніж 50 % від загальної кількості питань. Знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти за зразком наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти за допомогою викладача (додаткові, уточнюючі запитання, допомога у формулюванні думки та т. ін.) розв'язувати задачі прикладного характеру: наводити приклади мотивування робітників, пояснювати на що слід орієнтуватися під час розпорядчої діяльності, обґрунтовано пояснювати де є прояв лідерства, а де керівництво, де є конфліктна ситуація, а де конфлікт; вміти розробляти рекомендації, які сприяють ефективності діяльності керівника та т. ін.

Добре (75-89). Своєчасно здати без принципових помилок всі завдання до семінарських занять. При виконанні модульних контрольних робіт без помилок виконано не менш ніж 75 % від загальної кількості питань. Досконало знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти самостійно наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти логічно, обґрунтовано пояснювати наявність зв'язку між ними (припустимі несуттєві помилки, які студент самостійно виправляє після додаткового уточнення з боку викладача). Вміти без суттєвої допомоги викладача розв'язувати задачі прикладного характеру.

Відмінно (90-100). Своєчасно здати без жодної помилки всі завдання до семінарських занять. При виконанні модульних контрольних робіт без принципових помилок виконано не менш ніж 95 % від загальної кількості питань. Досконально знати теоретичний матеріал навчальної дисципліни та вміти застосовувати його при розв'язанні практичних завдань. Відповіді теоретично обґрунтовані, логічні, є дотримання культури мови.

8. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

9 Методичне забезпечення

1. Основи неврозології та психіатрії [Електронний ресурс] : навч. посіб. / В. А. Федосєєв, Т. Ю. Проскуріна, Н. І. Завгородня – Х. : Нац. аерокосм. ун-т ім.М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2015. – 79 с.

2. Основи неврозології та психіатрії. Навчально-методичний комплекс для студентів зі спеціальності «Психологія» / Укладачі: Кочарян О.С., Терещенко Н.М., Федосєєв В.А. – Х.:ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – 19 с.

http://library.khai.edu/library/fulltexts/Knigi/Nauchitel_Psihologiya.pdf

НМК з дисципліни:

- робоча програма дисципліни;
- підручники (навчальні посібники), в тому числі в електронному вигляді, які за змістом повністю відповідають робочій програмі дисципліни;
- методичні вказівки та рекомендації для виконання практичних робіт, а також рекомендації для самостійної підготовки;
- плани семінарських занять;
- питання, тести для контрольних заходів;
- каталоги інформаційних ресурсів.

10. Рекомендована література

Базова:

1. Основи неврозології та психіатрії [Електронний ресурс] : навч. посіб. / В. А. Федосєєв, Т. Ю. Проскуріна, Н. І. Завгородня – Х. : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2015. – 79 с.

2. Основи неврозології та психіатрії. Навчально-методичний комплекс для студентів зі спеціальності «Психологія» / Укладачі: Кочарян О.С., Терещенко Н.М., Федосєєв В.А. – Х.:ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – 19 с.

3. Психологія. Медична психологія. Психіатрія (термінологія): / Уклад. Ігор Іванович Кутько, Микола Іванович Пилипенко, Анатолій Якович Циганенко и інш. . - Х. : НДІ медичної радіології ім. С.П. Григор'єва, 1996 . - 314с.

Допоміжна

4. Кузнецов В.М. Психіатрія : Навч.посібник для лікарів-інтернів і курсантів ін-тів удоскон. лікарів : / В.М. Кузнецов и Володимир Мечиславович Чернявський . - К. : Здоров'я, 1993 . - 343 с. –

5. Психіатрія : Підручник : / Олександр Костянтинович Напрєєнко, І.Й. Влох, О.З. Голубков и А.О. Двірський . - К. : Здоров'я, 2001 . - 582 с.

6. Халмурадов Б. Д. Судова психіатрія: основні терміни та поняття : навчальний посібник-довідник для вузів : / Батир Данатарович Халмурадов и О.Г. Швачко . - К. : Центр навчальної літератури, 2006 . - 77 с. - Бібліогр.: с.76.

15. Інформаційні ресурси

1. Електронна адреса кафедри психології khai.psyho@gmail.com
2. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського - nbuv.gov.ua
3. Бібліотека університету - http://library.khai.edu/library/page_lib.php